

Eğitimde Aile

Gölge mi? Rehber mi?

Editörler: Muhammet BAŞTUĞ • Metin KOCATÜRK

Editörler: Muhammet BAŞTUĞ - Metin KOCATÜRK

EĞİTİMDE AİLE
Gölge mi? Rehber mi?

ISBN 978-625-8656-41-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

BAŞLARKEN...

Aile ve eğitim arasındaki bağı hepimiz sıklıkla vurgularız. Ailenin çocuğun eğitimi ve gelişimi için kritik rolünden hep bahsederiz. Diğer taraftan son zamanlarda aile olgusu üzerine tartışma ve yer yer endişeler de dile getirilmeye başlandı. Bu noktada 2025 yılı ülkemizde “Aile Yılı” ilan edildi. Bu kapsamda ülkemizin farklı yerlerinde farklı çalışmalar başladı. Bizim de Üniversitemizde bu kapsamda bir sempozyum yapıldı. Ben de bu sempozyumda Eğitimde Aile ilgili bir konuşma yaptım. *Eğitimde aile; çocuğun önünü kapatan bir gölge mi, yoksa ona yolunu fısıldayan bir rehber mi?*

Bu soruyu bir sempozyum kürsüsünde dile getirdiğimde, salondaki sessizlik aslında hepimizin ortak sancısını fısıldıyordu. Kabul etmeliyiz ki; ne dünün o tanıdık çocukları var artık ne de o eski aile yapıları. Roller değişti, türler çeşitlendi, dijital fırtınalar evlerimizin mahremiyetine sızdı. Bu değişimin “iyi” ya da “kötü” olduğunu tartışmak yerine, bu yeni iklimde çocuğun elinden nasıl tutulacağını yeniden düşünmek zorundaydık. Çünkü binalar, sınavlar ve müfredatlar ne kadar değişirse değişsin; bir çocuğun karakterinin piştiği o yegâne mutfak hâlâ “ev”dir.

Elinizdeki bu eser, işte bu tartışmaların, umudun ve arayışın bir ürünüdür. Bu sempozyum konuşmasındaki konuşmam, sorular ve tartışmalar üzerine kıymetli meslektaşım Doç. Dr. Metin KOCATÜRK ile bu eseri hazırlamaya karar verdik. Amacımız; aileyi sadece okulun bir “yardımcı birimi” olarak görmek değil, onu eğitimin merkezine, yani asıl özne koltuğuna yeniden oturtmaktır. “Etkili aile olmak” sloganların ötesine geçmeliydi; çocuğu gerçekten *bilmek*, bilinmesi gerekenler üzerine derinlemesine *düşünmek* ve ona sadece kurallar değil, bir “yol” sunabilmek gerekiyordu.

Bu vizyonu paylaşan, her biri kendi alanında yetkin kıymetli meslektaşlarımın katkılarıyla şekillenen bu kitapta; erken çocukluktan dijital dünyaya, hukuktan değerler eğitimine kadar uzanan geniş bir yelpazede “rehberliğin” kodlarını arağık. Bizler inanıyoruz ki; bilgi ve başarı, ancak sağlam bir değer zemini üzerinde yükseldiğinde anlam kazanır.

Elinizde tuttuğunuz bu kitabın kapağında bir ayna var; çünkü aile, çocuğun dünyaya baktığı ilk ve en net camdır. Ancak bu ayna sadece olanı yansıtmaz; çocuğun kimliğini, özgüvenini ve geleceğe dair umutlarını şekillendiren bir derinliğe sahiptir. Çocuk, kendi değerini ebeveyninin gözlerindeki yansımadan okur. Eğer o ayna sevgiyle parlıyorsa, çocuk kendini değerli; eğer eleştiriyle bulanıksa, kendini eksik hisseder. Bu çalışmada, ailenin bu ‘ayna etkisini’ bir gölge olmaktan çıkarıp, çocuğun kendi ışığını bulmasına yardım eden bir rehberliğe nasıl dönüştürebileceğimizi tartışıyoruz.

Bu kitap; çocuklarını kendi hırslarının gölgesinde boğmak istemeyen, aksine onlara gökyüzü olmayı sečen tüm ebeveynler ve eğitimciler için bir yol haritasıdır. Unutmayın; bir çocuğun geleceği, bugün ona sunduğumuz rehberliğin derinliğinde ve evimizin mutfağında kaynayan o eşsiz değerlerin konusunda saklıdır.

Kendi gölgemizden çekilip çocuklarımıza ışık olduğumuz, birlikte büyüyeceğimiz nice nice güzel günlere...

Muhammet BAşTUĞ/Metin KOCATÜRK

Nisan-2026

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Muhammet BAŞTUĞ - Metin KOCATÜRK

1. Bölüm: Eğitimde Aile: Gölge mi? Rehber mi?

Muhammet BAŞTUĞ

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0009-0005-4058-5079

2. Bölüm: Dijital Çağda Aile Rehberliği:

Ekranın Arkasındaki Dünyayı Anlamak

Metin KOCATÜRK

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0002-2065-0022

3. Bölüm: Erken Çocukluk Döneminde Aile ve Öğrenme Temelleri

F. Büşra AKSOY-KUMRU

İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0001-6970-8937

4. Bölüm: Çocuk, Beyin, Eğitim: Ailelerin Rolü Ne?

Beyza HAMAMCI

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0001-9926-4345

5. Bölüm: Dezavantajlı Koşullarda Büyüyen Çocukların Eğitiminde Ailenin Rolü

Faruk BOZDAĞ

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0002-9862-2697

6. Bölüm: Okul, Aile ve Hukuk: Eğitim Sürecindeki Hak ve Sorumluluklarımız

Hüseyin SERİN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0003-3002-8787

7. Bölüm: Aile- Öğretmen İşbirliğini Sağlamak

Ayşegül İŞLEKELLER BOZCA

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0003-2912-5379

8. Bölüm: Aile, Çocuk ve Kitaplar: Yaşam Köprülerini Okuma Kültürüyle Kurmak

Nuray KÜÇÜKLER KUŞÇU

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0002-5732-8029

9. Bölüm: Zekâ: Kalıtımla Başlayan, Deneyimle Gelişen Yolculuk

Ayça KÖKSAL KONİK

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0001-6726-8739

10. Bölüm: Yabancı Dil Öğreniminde Ailenin Rolü ve Etkisi

Hanife TAŞDEMİR ŞİT

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0003-4905-3501

11. Bölüm: Ev, Karakterin Mutfağıdır

Muhammet BAŞTUĞ

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0009-0005-4058-5079

Metin KOCATÜRK

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0002-2065-0022

İÇİNDEKİLER

Başlarken	iii
Bölümler ve Yazarları.....	vi

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE AİLE: GÖLGE Mİ? REHBER Mİ?

Ailenin Eğitimdeki Tarihsel Rolü.....	2
Ailenin Rehber Rolü Nedir?.....	4
Ailenin Gölge Rolü Nedir?.....	7
Ailenin Çocuğun Akademik Başarısına Etkisi.....	11
Ailenin Çocuğun Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi.....	13
Dijital Çağda Ailenin Rolü.....	14
Öğretmen-Aile İş Birliği.....	19
Farklı Aile Yapılarında Eğitim Desteği	22
Kültürel ve Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi.....	23
Aile Desteğinin Önündeki Engeller	25
Doğru Aile Desteği Örnekleri.....	26
Geleceğe Yönelik Öneriler.....	27
Sözün Özü	28
Gölgeden Rehberliğe, Rehberlikten Dijital Dünyaya.....	32

2. BÖLÜM

DİJİTAL ÇAĞDA AİLE REHBERLİĞİ: EKKRANIN ARKASINDAKİ DÜNYAYI ANLAMAK

Dijital Çağın Ebeveyni Olmak.....	35
Çocukların Dijital Dünyası: Oyun Alanı Değişti.....	36
Çocuğun Dünyasından Bakmak	37
Dijital Ebeveynlik: Yasaklayan Değil, Yol Gösteren Olmak.....	40

Dengeli Bir Dijital Yaşam için Somut Aile Stratejileri.....	47
Evde Dijital Düzen Kurmak	48
Teknolojiyi Ödül Olarak Kullanmayın.....	50
Aile İçi Dijital Sözleşme	51
Sosyal Medya ve Çocuk Güvenliği.....	52
Sosyal Medyanın Görünmeyen Riskleri.....	54
Aile İçin Sosyal Medya Yol Haritası.....	57
Siber Zorbalıkla Başa Çıkmağ	58
Sosyal Medyayı Güvenli Bir Alan Hâline Getirmek	61
Dijital Oyunlar: Tehdit mi? Fırsat mı?.....	62
Riskler: Oyun Ne Zaman Zararlı Olur?.....	65
Aileler İçin Sağlıklı Oyun Yönetimi Stratejileri.....	67
Mahremiyet Eğitimi: Dijitalde İz Bırakmağ	70
Aileler İçin Temel Dijital Okuryazarlık.....	73
Bir Haftalık Dijital Denge Planı.....	76
Sözün Özü	79
Ekranın Işığından Öğrenmenin Temellerine.....	81

3. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AİLE VE ÖĞRENME TEMELLERİ

Çocuklar Nasıl Öğrenir?	84
Beynin Mimarisi	85
Karşılıklı Etkileşim Döngüsü	87
Yaşam Boyu Sağlık ve Çocuğun İyi Olma Hali.....	88
Kritik Dönem	89
Stres Faktörü.....	91
Gelişim Odaklı Çevre.....	92
Öğrenmede “Bütün Çocuk” Etkisi.....	94
Bizi Biz Yapan Çevremiz: Erken Öğrenmelerde Ailenin	

Önemi	97
Erken Yaşlarda Öğrenmeyi Desteklemenin Yolları: Bazı İpuçları ve Stratejiler	102
Sözün Özü	105
Öğrenmenin Görünmeyen Tarafı	107

4. BÖLÜM

ÇOCUK, BEYİN, EĞİTİM: AİLELERİN ROLÜ NE?

Çocuğun Temel İhtiyaçlarının Yörüngesinde Ebeveynlik Boyutları	110
Ebeveynlik Stilleri: Duyarlılık ve Talepkarlık Parametresi	111
Çocuk Merkezîyetinde Ebeveynlik Yaklaşımları.....	115
Uyumlu-Geliştirici Ebeveynler	116
Helikopter Ebeveynler.....	116
Kaplan Ebeveynler	116
Ebeveynliğin Nörobiyolojik İzi.....	117
Ebeveynlik İpuçları.....	122
Sözün Özü	125
Aynı Potansiyel, Farklı Koşullar	128

5. BÖLÜM

DEZAVANTAJLI KOŞULLARDA BÜYÜYEN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE AİLENİN ROLÜ

Dezavantaj Nedir?	131
Ekonomik Dezavantaj	131
Sosyal Dezavantaj	132
Kültürel ve Dilsel Dezavantaj	132
Eğitsel Dezavantaj	133
Psikolojik Dezavantaj	133

Dezavantajlı Koşullarda Büyüyen Çocuklar	133
Okul Başarısında Düşüş.....	135
Duygusal ve Davranışsal Zorluklar	136
Azalan Özgüven ve Motivasyon	136
Sağlık ve Gelişim Riskleri	137
Dezavantajlı Koşullarda Büyüyen Çocukların Eğitim Yolculuğu	137
Dezavantajlı Koşullarda Büyüyen Çocukların Eğitiminde Ailenin Rolü	141
Sözün Özü	149
Destekten Sorumluluğa: Rehberliğin Hukuki Boyutu.....	150

6. BÖLÜM

OKUL, AİLE VE HUKUK: EĞİTİM SÜRECİNDEKİ HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Ailenin Eğitim Sürecindeki Temel Hakları.....	154
Okul Seçme Hakkı.....	154
Bilgi Edinme ve Katılım Hakkı	156
Eğitim İçeriğine İlişkin Haklar.....	159
Ailenin Yasal Sorumlulukları.....	161
Zorunlu Eğitim Yükümlülüğü	161
Maddi Sorumluluklar.....	163
Davranışsal Sorumluluklar	166
Özel Durumlar ve Hukuki Koruma.....	169
Özel Eğitim Gerektiren Durumlar	169
Disiplin Süreçleri ve Ailenin Hakları.....	171
Okul Güvenliği ve Ailenin Sorumluluğu.....	171
Dijital Çağda Eğitim ve Aile Hakları	173
Kişisel Verilerin Korunması	174
Görüntü ve Ses Kayıtlarının Korunması	176

E-okul ve Dijital Sistemler	176
Dijital Güvenlik Farkındalığı	177
KVKK Kapsamındaki Haklar	177
Hak İhlalleri ve Başvuru Yolları.....	178
İdari Başvuru Mekanizmaları	178
Hukuki Başvuru Yolları.....	180
Başvuru Süreçlerinde İzlenecek Temel İlkeler.....	181
Sözün Özü	182
Hak ve Sorumluluk Arasındaki Denge.....	182
Haklardan İş Birliğine: Aynı Hedefe Birlikte Yürümek.....	184

7. BÖLÜM

AİLE-ÖĞRETMEN İŞ BİRLİĞİNİ SAĞLAMAK

Başarı Üçgeni	188
Aile-Okul İş Birliğinin Temelleri.....	191
Ortak Vizyon ve Amaç.....	191
Etkin İletişim	192
Güven ve Karşılıklı Saygı	193
Süreklilik ve Esneklik	194
Bilgi Temelli Yaklaşım	194
Stratejik Bir Çerçeve: Epstein'ın Altı Katılım Türü	195
Strateji 1: Evde Destekleyici Bir Ortam Yaratmak.....	195
Strateji 2: İletişim (İki Yönlü Bilgi Akışını Sağlamak)	196
Strateji 3: Gönüllülük: Okulda ve Sınıfta Görünür Olmak	196
Strateji 4: Evde Öğrenme: Müfredatı ve Ödevleri Desteklemek.....	197
Strateji 5: Karar Alma Süreçlerine Katılım	198
Strateji 6: Toplumla İş Birliği.....	199
Etkili Veli-Öğretmen Görüşmeleri için Pratik İpuçları.....	200

Görüşmelerde Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri	203
Zorluklar	203
Çözüm Önerileri.....	203
Sözün Özü	204
İş Birliğinden Kültüre: Evin İçindeki Öğrenme Atmosferi	206

8. BÖLÜM

AİLE, ÇOCUK VE KİTAPLAR: YAŞAM KÖPRÜLERİNİ OKUMA KÜLTÜRÜYLE KURMAK

Okuma Kültürü ve Aile: Birlikte Kurulan Yaşam Köprüleri....	209
Çocuklar İçin Nitelikli Kitap Seçimi ve Yaşlara Göre Okuma Yolculuğu	212
Çocuklar İçin Nitelikli Kitap Seçimi	212
Yaşlara Göre Okuma Yolculuğu.....	215
Aileler İçin Uygulamalar ve Öneriler	218
Evde Okuma Ortamı Oluşturmak.....	218
Birlikte Okuma Rutinleri Oluşturmak ve Etkileşimli Okuma.....	219
Okumayı Yaşamla ve Toplumla Birleştirmek.....	220
Okuma Etkinlikleriyle Okuma Yolculuğunu Desteklemek	221
0–2 Yaş Aralığındaki Çocuklarla Yapılabilecek Okuma Etkinlikleri.....	221
2–4 Yaş Aralığındaki Çocuklarla Yapılabilecek Okuma Etkinlikleri.....	223
4–6 Yaş Aralığındaki Çocuklarla Yapılabilecek Okuma Etkinlikleri	225
6–8 Yaş Aralığındaki Çocuklarla Yapılabilecek Okuma Etkinlikleri.....	227
8–10 Yaş Aralığındaki Çocuklarla Yapılabilecek Okuma Etkinlikleri	228
10–14 Yaş Aralığındaki Çocuklarla Yapılabilecek Okuma Etkinlikleri	230
Sözün Özü	232

Kitaplardan İnanca: Zihnın İçinde Büyüyen Tohumlar	234
--	-----

9. BÖLÜM

ZEKÂ: KALITIMLA BAŞLAYAN, DENEYİMLE GELİŞEN YOLCULUK

Genel Kabuller: Zeka ile İlgili Mitler	239
Zeka Kavramı	242
Gelişmiş Zekanın Erken Dönem Belirtileri	244
Etiketleme: Zeki Etiketleri	247
Sabit Zihin Anlayışı / Gelişen Zihin Anlayışı	253
Gelişen Zihin Anlayışını Desteklemek için Anne Babalara Öneriler	257
Çocukların Sağlıklı Zeka Gelişimini Desteklemek İçin Nasıl Bir Aile Ortamı Olmalı?	261
Sözün Özü	265
İnançtan Uygulamaya: Öğrenmeyi Hayata Taşımak	266

10. BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRENİMİNDE AİLENİN ROLÜ VE ETKİSİ

Aile ve Yabancı Dil Öğrenme	269
Duygusal Destek	272
Ev Ortamında Yabancı Dil Öğrenmeyi Destekleyen Uygulamalar	274
Karşılaşılan Zorluklar ve Küçük Adımların Büyük Etkisi	281
Sözün Özü	284

11. BÖLÜM**EV, KARAKTERİN MUTFAĞIDIR**

Değerler ve Amacı.....	288
Değerler Eğitiminin Serüveni: Antik Dünyadan Günümüze..	288
Gelişim Sürecindeki Temel Dönüm Noktaları	288
Değerler ve Eğitim.....	290
Değerler Eğitiminde Temel Zorluk: Telkin	292
Ergenlik Dönemi ve “Ters Tepki” Riski	292
Bilinçten Uzak Bir “Ezber” Yapısı	292
Gizli Müfredat: “Söylenen” Değil, “Yapılan” Eğitir.....	293
Kapsayıcılık: “Acımak” Yerine “Hak Tanımak”	294
Karakterin İnşası: Aileden Dijital Evrene Uzanan Değerler Ekosistemi	295
Temel Halka: Karakterin Genetik Kodu Olarak Aile	295
Toplumsal Sınav: Evdeki Hesabın Sokağa Uyumu.....	296
Yeni Cephe: Dijital Dünyanın “Hakikat Sonrası” (Post-Truth) Sınavı	296
Sonuç: Yaşanan Bir Bilince Dönüşüm.....	297
Ev, Karakterin Mutfağıdır.....	298
 Kitabın Özü: Eğitimde Ailenin Anlamı.....	 299

Kaynaklar 306

Editörler ve Yazarlar Hakkında..... 323

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE AİLE: GÖLGE Mİ? REHBER Mİ?

Muhammet BAŞTUĞ, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
ORCID No: 0009-0005-4058-5079

Çocukların eğitim süreçlerini konuşurken aileyi merkeze almak durumundayız. Çünkü çocuğun ilk okulunun evi ve ilk öğretmenin ise ailesi olduğu sıklıkla dile getirilir. Hatta süreçte çocukların okulları, dışarıdaki öğretmenleri değiştirebilir. Ancak onun evdeki okulu ve öğretmenleri yetişkinliğe kadar devam eder. Bu süreçte aile de çocuğun yaşamında değişik roller üstlenir. Ailenin rolleri bazen çocuklar için destekleyicidir ve gelişimlerini olumlu olarak etkiler. Bazen ise aile çocukların gelişimini ve eğitimini engelleyici bir rol üstlenebilir. Hatta onların gelişimlerinin önünde istemeden de olsa gölge olabilir.

Bugünün aileleri çocuklarının yaşamında daha aktif rol almakta ve adeta yaşamının her alanında baskın bir rol üstlenmektedir. Elbette ailenin çocukların yaşamında aktif olmasının olumlu sonuçları vardır. Ancak bu aktif olma hali bazen de beklenmedik olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu noktada çocukların yaşamında, özellikle eğitiminde, ailenin yerini doğru konumlandırmak, ailenin yeri ve yerinin doğru konumlandırılması, çocuklarının hem kişisel ve